

THƯ VIỆN
TỈNH SƠN LA

ĐC.02(91)
T312TH

C 6 1 0 8

HỘI KHOA HỌC LỊCH SỬ VIỆT NAM

BAN LIÊN LẠC NHÀ TÙ SƠN LA

TỈNH ỦY HƯNG YÊN - THÀNH ỦY HẢI PHÒNG - TỈNH ỦY SƠN LA

TỈNH THẦN TỔNG HIỆU

NHÀ XUẤT BẢN THỜI ĐẠI - 2014

Lời tựa

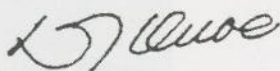
Đồng chí Tô Hiệu là một cán bộ lãnh đạo xuất sắc của Đảng, tham gia hoạt động cách mạng từ thuở thiếu niên và đã hy sinh ở nhà ngục Sơn La năm 1944 lúc ba mươi hai tuổi.

Cuộc đời đồng chí tuy ngắn ngủi, nhưng những cống hiến của đồng chí cho dân tộc, cho cách mạng thật là to lớn. Đồng chí đã có công gây dựng và phát động phong trào cách mạng ở Hà Nội, Hải Phòng và liên tỉnh B, bao gồm các tỉnh miền Duyên Hải Bắc Bộ và Hải Dương, Hưng Yên; khôi phục lại Xứ ủy Bắc Kỳ cuối năm 1936. Trong những năm bị địch bắt giam, đồng chí Tô Hiệu đã góp phần rất quan trọng biến nhà tù Sơn La thành trường học, đào tạo được nhiều cán bộ ưu tú cho Đảng, cho cách mạng.

Nhân kỷ niệm 54 năm ngày đồng chí Tô Hiệu hy sinh, Hội khoa học lịch sử Việt Nam, Ban liên lạc nhà

từ Sơn La, tỉnh ủy Hưng Yên, tỉnh ủy Sơn La thành ủy Hải Phòng đã biên soạn và xuất bản cuốn sách nhan đề “Tinh thần Tô Hiệu”. Trong cuốn sách này, nhiều vị lão thành cách mạng là bạn chiến đấu của đồng chí Tô Hiệu đã ôn lại quãng đời đấu tranh cách mạng của đồng chí Tô Hiệu, khẳng định công lao to lớn và nhân cách cộng sản mẫu mực của đồng chí Tô Hiệu, nêu tấm gương sáng cho các thế hệ sau noi theo, góp phần cổ vũ toàn Đảng, toàn dân và toàn quân ta nỗ lực phấn đấu thực hiện thắng lợi sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước vì mục tiêu dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, văn minh, xây dựng thành công chủ nghĩa xã hội.

Hà Nội, ngày 25-1-1998

ĐỖ MƯỜI

Nguyên Tổng Bí thư Ban chấp hành
Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam

Lời nói đầu

Đồng chí Tô Hiệu thuộc thế hệ cán bộ cách mạng tiền bối của Đảng ta, sinh năm 1912 trong một gia đình nhà nho nghèo có truyền thống yêu nước tại thôn Xuân Cầu, xã Nghĩa Trụ, huyện Văn Giang, tỉnh Hưng Yên, quê hương của phong trào khởi nghĩa Bãi Sậy nổi danh trong cả nước.

Phát huy truyền thống cao đẹp của gia đình và quê hương, đồng chí Tô Hiệu đã tham gia cách mạng rất sớm, khi mới 14 tuổi; bị thực dân Pháp bắt và đày đi Côn Đảo lúc 18 tuổi; ra tù đồng chí tiếp tục hoạt động cách mạng tại nhiều địa phương, cuối năm 1939 lại bị thực dân Pháp bắt đày đi Sơn La. Đồng chí đã hy sinh ngày 7/3/1944 tại nhà ngục Sơn La ở tuổi ba mươi hai.

Mười tám năm hoạt động cách mạng, thời gian thật ngắn ngủi nhưng đồng chí đã để lại những dấu ấn không thể phai mờ trong tâm tư, tình cảm của biết bao đồng chí, đồng bào tại các địa phương mà đồng chí đã từng hoạt động, tại các nhà tù Côn Đảo, đê lao Hải Phòng, Hỏa Lò Hà Nội và đặc biệt là trong nhà ngục Sơn La. Sự ra đi của đồng chí Tô Hiệu đã để lại niềm tiếc thương vô hạn, sự khâm phục, kính trọng cho đồng chí và đồng bào ta.

Nhân kỷ niệm 54 năm ngày hy sinh của đồng chí Tô Hiệu (7/3/1944 – 7/3/1998). Hội khoa học lịch sử Việt Nam, Ban liên lạc nhà tù Sơn La, Ban chấp hành Đảng bộ tỉnh Hưng Yên, Ban chấp hành Đảng bộ tỉnh Sơn La cùng biên soạn và ấn hành cuốn “Tinh thần Tô Hiệu” gồm chủ yếu những bài viết của các đồng chí từng hoạt động cách mạng cùng thời, từng bị cùng lao tù hoặc từng được đồng chí Tô Hiệu dìu dắt rèn luyện nên. Cuốn sách giới thiệu một số nét về thân thế và sự nghiệp của đồng chí Tô Hiệu qua các thời kỳ hoạt động cách mạng của đồng chí, qua đó góp phần làm rõ bản lĩnh chính trị kiên cường, phẩm chất cách mạng trong sáng, chí công vô tư, tinh thần hy sinh quên mình vì lợi ích cách mạng, tác phong sâu sát kiên trì vượt khó, luôn gắn bó máu thịt với đồng chí, đồng bào là tính cách nổi trội trong con người Tô Hiệu. Rất tiếc là thời gian quá hạn hẹp, lại bị hạn chế về nhiều mặt cho nên chúng tôi chưa tổ chức được thật chu đáo việc biên soạn cuốn sách cũng như tập hợp đầy đủ bài viết của nhiều đồng chí, nhà nghiên cứu, các vị từng có quan hệ và kính trọng nhà cách mạng Tô Hiệu.

Chúng tôi xin bày tỏ sự biết ơn chân thành các tác giả đã có bài viết cho cuốn sách quý giá này, đồng thời chúng tôi tha thiết mong đợi ý kiến đóng góp hoặc cung cấp tài liệu, viết bài để tiếp tục hoàn chỉnh sách tốt đẹp hơn.

Hội Khoa học Lịch sử Việt Nam
Ban liên lạc nhà tù Sơn La
Ban chấp hành Đảng bộ tỉnh Hưng Yên
Thành ủy Hải Phòng
Ban chấp hành Đảng bộ tỉnh Sơn La

MỤC LỤC

1. Lời tựa (*Đỗ Mười*) 7
2. Lời nói đầu
(*Hội Khoa học lịch sử VN – Ban Liên lạc nhà tù Sơn La*) 9
3. Thư của Ban Liên lạc nhà tù Sơn La gửi Trung ương Đảng
(*Trưởng ban Nguyễn Văn Trân*) 11
4. Tiểu sử Liệt sĩ Tô Hiệu và Liệt sĩ Tô Chấn (*Chu Văn Rì*) 17
5. Gương hy sinh Tinh thần Tô Hiệu (*Trường Chinh*) 21
6. Tưởng nhớ Đồng chí Tô Hiệu, một người cộng sản mẫu mực
hy sinh hết thảy cho giai cấp, cho dân tộc. (*Văn Tiến Dũng*) 26
7. Đồng chí Tô Hiệu, người dìu dắt tôi trong buổi đầu
hoạt động cách mạng (*Nguyễn Thanh Bình*) 31
8. Người đã đào tạo nhiều cán bộ cốt cán cho cách mạng
(*Hoàng Tùng*) 45
9. Thời niên thiếu của Tô Hiệu (*Lê Giản*) 51
10. Một số tư liệu về lịch sử đồng chí Tô Chấn
(anh ruột đồng chí Tô Hiệu) (*Đ/c Phạm Hùng*) 68
11. Đồng chí Tô Hiệu ở Côn Đảo (*Võ Duy Hiệu*) 72
12. Tô Hiệu tại quê hương Xuân Cầu (*Tô Ngọc Thực*) 76
13. Hoạt động cách mạng của đồng chí Tô Hiệu ở
Hà Nội từ năm 1936 – 1939 (*Nguyễn Văn Minh*) 88

14. Nhớ anh Tô Hiệu người đã gây dựng phong trào cách mạng ở quê tôi (<i>Mai Vy</i>)	98
15. Đồng chí Tô Hiệu với Đảng bộ và Nhân dân Hải Phòng (<i>Trần Văn Thúc</i>)	115
16. Về Thành Tô, nhớ anh Tô Hiệu (<i>Lê Trung Toản</i>)	123
17. Anh Tô Hiệu và cuộc đấu tranh của công nhân nhà máy tơ Hải Phòng (<i>Trương Thị Mỹ</i>)	133
18. Nhớ anh Tô Hiệu (<i>Lý Thị Nhung</i>)	143
19. Tô Hiệu – Người “thầy cách mạng” của tôi (<i>Thành Ngọc Quẩn</i>)	147
20. Anh Tô Hiệu trong đề lao Hải Phòng (<i>Nguyễn Hồng</i>)	162
21. Tô Hiệu đối mặt với kẻ thù (<i>Ngô Minh Loan</i>)	177
22. Một nhân cách cộng sản (<i>Hoàng Công Khanh</i>)	190
23. Nhớ mãi anh Tô Hiệu (<i>Hoàng Cường</i>)	215
24. Nhớ về người chiến sĩ cộng sản, người anh, người thầy: Tô Hiệu (<i>Đặng Khánh Côn</i>)	221
25. Những điều tôi được biết về anh Tô Hiệu (<i>Đặng Việt Lâm</i>)	232
26. Nhớ về anh Tô Hiệu (<i>Trần Thanh Quang</i>)	240
27. Hoài cảm (<i>Nguyễn Thị Tý</i>)	249
28. Bảo tàng Sơn La – Tô Hiệu bản hùng ca – Mừng xuân Mậu Dần (<i>Chu Hà</i>)	250
29. Câu đối để tặng nhà tưởng niệm đồng chí Tô Hiệu (<i>Vũ Khiêu</i>)	253
30. Cảm nhận một chuyến đi (<i>Trần Thị Bích Hằng</i>)	255
31. Mãi tỏa sáng tinh thần Tô Hiệu (<i>Đức Tuấn</i>)	263
32. Bát ngát anh hồn mây Nghĩa Trụ (<i>Hữu Tính</i>)	269
33. Các địa danh, đường phố, trường học mang tên Tô Hiệu (<i>Tô Quyết Tiến</i>)	273

34. Chương trình học bổng Tô Hiệu (<i>Tô Quyết Tiến</i>)	278
35. Phụ Lục 1: GIA ĐÌNH – DÒNG HỌ	282
36. Bài phát biểu nhân dịp lễ khánh thành nhà thờ họ Tô, chi cụ Đốc Nam Tô Ngọc Nữu (Đốc Nam Tô Thị Từ Đường) (<i>Tô Quyết Tiến</i>)	282
37. Vài hồi ức về cha tôi – Cụ cả Tô Tu (<i>Tô Quyết Tiến</i>)	288
38. Trưởng ghi công đức cụ cả Tô Tu (1901 – 1977) (<i>Vũ Khiêu</i>)	293
39. Một số tư liệu về lịch sử đồng chí Tô Chấn (anh ruột đồng chí Tô Hiệu) (<i>Đ/c Phạm Hùng</i>)	295
40. Trọn với non sông bầu nhiệt huyết (<i>Tô Bửu Giám</i>)	300
41. Về lại quê hương Xuân Cầu (<i>Nguyễn Duy Vượng</i>)	306
42. Giếng cổ Tam Kỳ - Xuân Cầu (<i>Tô Quyết Tiến</i>)	312
43. Cụ tổ Đốc Nam Tô Ngọc Nữu - Xuân Cầu, Hưng Yên (<i>Tô Quyết Tiến</i>)	316
44. Bức trưởng học trò chúc thọ cụ Đốc Nam Tô Ngọc Nữu (<i>Tô Tu dịch</i>)	319
45. Danh tướng Bãi sậy Nguyễn Quang Huy (<i>Hữu Tính</i>)	321
46. Bà nội tôi - Cụ bà Ngô Thị Lý (<i>Tô Quyết Tiến</i>)	327
47. Phụ lục 2: NHỮNG DÒNG CẢM TƯỞNG	331
48. Phụ lục 3: DANH SÁCH MỘT SỐ CHIẾN SĨ CỘNG SẢN ĐÃ TỪNG BỊ GIAM TẠI NHÀ TÙ SƠN LA.	340